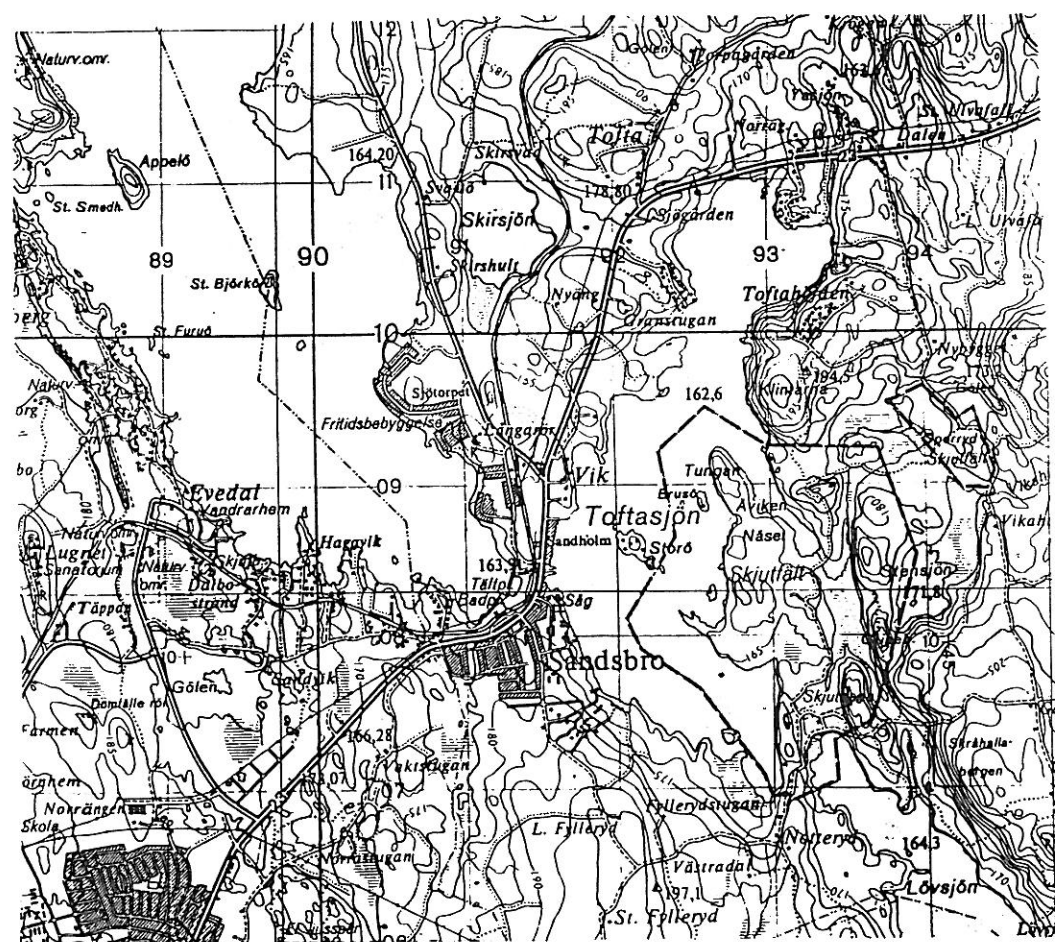

ARKEOLOGISK UTREDNING VID

SANDBRO

GÅRDSBY SOCKEN
VÄXJÖ KOMMUN
KRONOBERGS LÄN

LOTTA HÖGRELL

Postadress:	Besöksadress:	Telefon:	Telefax:	Bankgiro:	Postgiro:
Box 102 351 04 VÄXJÖ	Södra Järnväggsgatan 2	0470-45145	0470-39744	416-9504	68 14 43-8

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	3
Kartmaterial.....	3
Annat arkivmaterial.....	3
Inventering och provgrävning.....	4
Exploateringen och fornlämningarna.....	5
Förslag till åtgärder.....	5
Tekniska och administrativa uppgifter....	7

INLEDNING:

Med anledning av planerad ny sträckning av väg 23 genom Sandsbro genomförde Smålands museum en särskild arkeologisk utredning efter länsstyrelsens beslut enligt 2 kap. 11 § Kulturminneslagen (KML). Vägen ska flyttas västerut och grävas ned med bullervallar till skydd mot bullerstörningar. Utredningsområdet sträcker sig från trafikmotet med avtagsvägen till södra Sandsbro till norr om Norra Smedsbacken. Uppdragsgivare har varit Växjö kommun.

Utredningen utfördes under vecka 16 - 18 och har omfattat arkiv- och kartgenomgång, specialinventering, upptagade av provschakt och fosfatkartering.

Under två och en halv dag användes traktorgravare, en dag för att ta upp schakt och en och en halv dag för att lägga igen dem. Kommunens mättekniker hjälpte till med inmätning.

Syftet med utredningen är enligt KML att ta reda på om fasta fornlämningar finns inom området.

KARTMATERIAL:

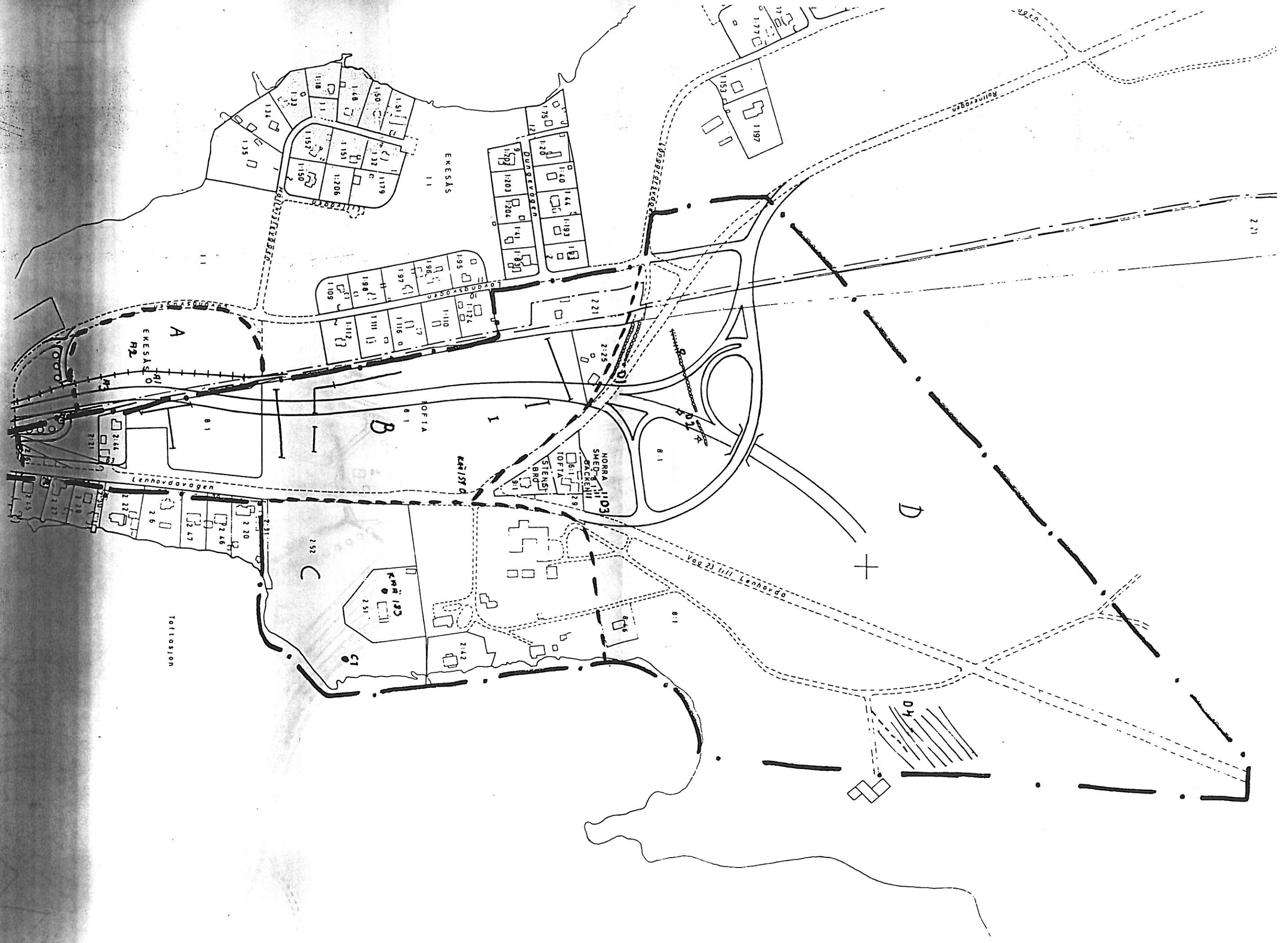
De äldre lantmäteriakter som fanns tillgängliga i lantmäteriets arkiv i Växjö är en ägoavmätning över Ekesås ägor från 1734, laga skiftesakten över Tofta by från 1862, akt nr 2 respektive 59 i Gårdsby sn.

På den äldre kartan finns "ett stort sten-rör" markerat. Det torde ha legat i eller i anslutning till den nuvarande gränsen mellan Tofta och Ekesås, men då området där Ekesås gränsar till Tofta i akten anges som "tvistige ägor", och kartan är full av vinkelfel, är det omöjligt att säga exakt var i terrängen röset varit beläget. Den del av Ekesås som berörs av utredningen var år 1734 i huvudsak äng, men där låg också torpet Sandsbro och dess åker. Sandsbro anges i akten som torp under Tofta by, trots att det förefaller ha upptagits i Ekesås ängsmark.

Laga skiftesakten över Tofta ger information om markslagen och deras utbredning, om förekomst av gravrösen och odlingsrösen och om hur vägarna gick samt var bebyggelsen låg. Gränstvisten med Ekesås är avgjord och gränsen fastställd vid tiden för laga skiftet. Det förekommer inga uppgifter om gravrösen inom den del av akten som berörs av utredningen, men odlingsrösen finns inlagda i den mark som gränsar till Ekesås, nuvarande Tofta 8:1. 1862 är området mellan gränsen och landsvägen mestadels uppodlad, utom ett parti i sydvästra delen som är ängsmark. Trots detta finns där odlingsrösen, vilket tyder på att området varit odlat i äldre tid. Vägarna på kartan finns till stor del kvar idag, delvis som skogs- och infartsvägar. delvis övergivna men bevarade i terrängen.

ANNAT ARKIVMATERIAL:

I Riksantikvarieämbetets fornminnesregister över Gårdsby socken finns för utredningsområdet tre registrerade fornlämningar, RAÄ nr 159, en rest sten som står vid landsvägen vid nuvarande avtagsvägen mot Rottne och envägvisare som för tio år sedan flyttades sju meter, så att den nu står strax bredvid den resta stenen, och RAÄ nr 183, en rest sten i Villa Viks trädgård, tuktad och med borrhål i, samt RAÄ 160, en vägvisare. I museets topografiska arkiv finns inga andra uppgifter och inga lösfynd.

2 21

Tollstasjon

Lenhovdsvägen

Väg 23 till Lenhovda

Kornvägen

Dungelvägen

EKESAS

A
EKESAS
R2

B

KRISTVA

NORRA 1103
SMEJ
BACKEN
TOFTA
STENST
BRD

D

04

252

KRISTVA
251

C1

2142

2 20
2 46
2 47

8 1

TOFTA
8 1

8 1

8 1

8 1

2 21

2 25

1 95
1 96
1 97
1 98
1 99
1 109

1 110
1 116
1 117
1 118
1 119

1 120
1 121
1 122
1 123
1 124

1 125
1 126
1 127
1 128
1 129
1 130

1 131
1 132
1 133
1 134
1 135

1 136
1 137
1 138
1 139
1 140

1 141
1 142
1 143
1 144
1 145

1 153
1 154
1 155
1 156
1 157
1 158

1 159
1 160
1 161
1 162
1 163
1 164

1 165
1 166
1 167
1 168
1 169
1 170

1 171
1 172
1 173
1 174
1 175
1 176

1 177
1 178
1 179
1 180
1 181
1 182

1 183
1 184
1 185
1 186
1 187
1 188

1 189
1 190
1 191
1 192
1 193
1 194

1 195
1 196
1 197
1 198
1 199
1 200

1 201
1 202
1 203
1 204
1 205
1 206

1 207
1 208
1 209
1 210
1 211
1 212

1 213
1 214
1 215
1 216
1 217
1 218

1 219
1 220
1 221
1 222
1 223
1 224

1 225
1 226
1 227
1 228
1 229
1 230

1 231
1 232
1 233
1 234
1 235
1 236

1 237
1 238
1 239
1 240
1 241
1 242

1 243
1 244
1 245
1 246
1 247
1 248

1 249
1 250
1 251
1 252
1 253
1 254

1 255
1 256
1 257
1 258
1 259
1 260

1 261
1 262
1 263
1 264
1 265
1 266

1 267
1 268
1 269
1 270
1 271
1 272

1 273
1 274
1 275
1 276
1 277
1 278

1 279
1 280
1 281
1 282
1 283
1 284

1 285
1 286
1 287
1 288
1 289
1 290

1 291
1 292
1 293
1 294
1 295
1 296

1 297
1 298
1 299
1 300
1 301
1 302

1 303
1 304
1 305
1 306
1 307
1 308

1 309
1 310
1 311
1 312
1 313
1 314

1 315
1 316
1 317
1 318
1 319
1 320

1 321
1 322
1 323
1 324
1 325
1 326

INVENTERING OCH PROVGRÄVNING:

Delområde A, del av fastigheten Ekesås 1:1.

På 1734 års ägoavmätning över Ekesås fanns, som tidigare nämnts, ett numera borttaget röse, sannolikt ett gravröse, markerat. Uppgiften att det funnits ett röse där är betydelsefull, med tanke på den rumsliga närheten som ofta finns mellan gravar och boplatser. På åkern har efter plöjning hittats sotkoncentrationer (A3) och en flintdolk, ganska klumpig men med slipspåt på bladets ena flatsida (A2). Den som i den arkeologiska utredningen nr 5/3 1993 över angränsande område i Sandsbro utpekats som eventuell hållkista är en igenfylld grop. Enligt uppgift från arrendatorn ska den ha använts som fångsgrop för varg. Den kan möjligen vara en äldre källare. (A1).

Delområde B, åkern öster om järnvägen.

Åkern är anmäld till omställning och är gräsbevuxen. Vid fältreco-
gningen kunde inte några avgörande tecken uppfattas om det under mark
dolde sig boplatzlämningar eller andra typer av fornlämningar. Med hänsyn
till närheten till det borttagna röset och till boplatserna på andra sidan
järnvägen, den resta stenen RAÄ 159 samt förekomsten av odlingsrösen i
ängsmarken, fanns det anledning att anta att där kunde finnas boplatzläm-
ningar. Under en arbetsdag drogs sökschakt med grävmaskin, se karta bilaga
nr 2 redovisning bilaga nr 1.

De flesta av kulturspåren som framkom i schakten var diffusa, utom i det sista
schaktet, där en säker hårdbotten och bit keramik hittades. Avståndet till
RAÄ nr 159 är 85 meter. I schakten gjordes fynd av bränd lera, vilket kan in-
dikera äldre bebyggelse.

Delområde C, öster om väg 23, inkl. Villa Vik.

Vid Villa Viks gårdsplan står RAÄ 183, en rest, tuktad sten med borrhål i.
Sannolikt rests under Johannes Svans tid eller 1800-talets andra hälft. I
parken mellan villan och sjön ligger grunden av ett kapell, där Kristina
Nilssons stoft vilade i ett och ett halvt år, från hennes död 1921 till dess att
hennes mausoleum stod klart. Vid jordfästningen ska föräntande biskop ha
vigat kapellet under den tid hennes stoft stod där. Kapellet brändes ned 1970.
(C1).

Delområde D.

I utredningsområdets västra del finns en övergiven väg, del av den gamla
landsvägen mot Rottne. Den skärs igenom av järnvägen. Partiet öster om
järnvägen har stenmurar av lätt tuktad sten i gott skick på ömse sidor. Den
håller på att växa igen med sly och ungskog, men är annars väl bevarad (D1).
Ca 150 meter norr om smedsbacken börjar en stenmur, som löper ca 100
meter VSV. Stenmuren övergår i en sten/jordvall, och fortsätter i samma
riktning ytterligare ca 25 meter. Söder om muren ligger några sentida
odlingsrösen. Där muren övergår i sten/jordvallen ligger fem huggna
stenar, ca 2 meter långa (D2).

I stutningen NV om D2 togs en serie jordprover för fosfatanalys, då förhöjda
fosfatvärden kan indikera äldre boplatser.

Detta analyserades med spot test-metoden, men gav inga utslag.
Norr om Smedsbacken, nuvarande bilverkstaden, finns en bit av den gamla landsvägen till Lenhovda bevarad. (D3).

I utredningsområdets östligaste del, mellan den gamla landsvägen mot Lenhovda och områdets gräns, ligger ett område med odlingsrösen (D4). Där har funnits fler, nu bortodlade, att döma av laga skiftesakten.

Åkermarken som sluttat söderut mot Toftasjön är ett möjligt boplatssläge, men då det partiet inte kommer att beröras av exploateringen har inga provschakt dragits där.

Delområde E.

Området söder om kanalen och väster-norr om järnvägen är till stor del antingen sankt eller blockrikt eller båda delarna. RAÄ 160, en vägvisare, står där vägen till Lilla Sandsbro svänger upp mot norr från Lenhovdavägen.

I anslutning till bebyggelse finns två stenmurar E1 respektive E2.

Enligt ekonomiska kartan, tryckt 1952, är fastigheten bebyggd. (E3). Mellan Hagaviksvägen och järnvägen ligger grunden efter ett hus med källare. (E4)
Norr om järnvägen finns ett område med odlingslämningar i form av odlingsrösen och röjda ytor. (E5).

Mellan Lenhovdavägen och järnvägen finns ett område med bebyggelselämningar, några husgrunder, också de från sen tid. (E6).

Delområde F.

Inom område F har inga fornlämningar påträffats.

EXPLOATERINGEN OCH FORNLÄMNINGARNA:

Inom delområdena A och B kommer boplatsslämningar att beröras av det planerade vägbygget. I delområde A berörs också den stenfyllda gropen (objekt A1).

I delområde D går vägens planerade sträckning tvärs över stenmurarna (objekt D2). Möjligen kan också den äldre vägsträckningen objekt D1 beröras i dess östra del.

I delområde E finns det risk för att alla lämningar utom E5 kommer att beröras.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER:

Boplatsslämningarna i delområdena A och B bör bli föremål för arkeologisk förundersökning enligt 2 kap 13 § KML. En sådan undersökning syftar till att bestämma fornlämningens utbredning och karaktär. Resultatet kommer sedan att ligga till grund för länsstyrelsens beslut om tillstånd till borttagandet av fast fornlämning, samt för museets beräkning av kostnaderna för slutundersökning, om sådan kan anses motiverad.

Objekt D2 bör dokumenteras genom fotografering innan ingrepp görs.
Objekt D1 bör skyddas från ingrepp.

I delområde E bör stenväggarna objekt E1 och E2 bevaras om möjligt är. I annat fall bör de dokumenteras genom fotografering. RAÅ 160 kan, om den berörs, efter tillstånd från länsstyrelsen flyttas något, om arbetena kan komma att beröra den. Övriga lämningar kan lämnas utan åtgärd.

Förslag till åtgärder har varit föremål för samråd med länsstyrelsen.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER:

Topografiskt kartblad: 5ESO
Ekonomiskt kartblad: 054 18 Fylleryd
054 28 Gårdsby
Meter över havet: 162-173
Koordinat SV: 63095/14410

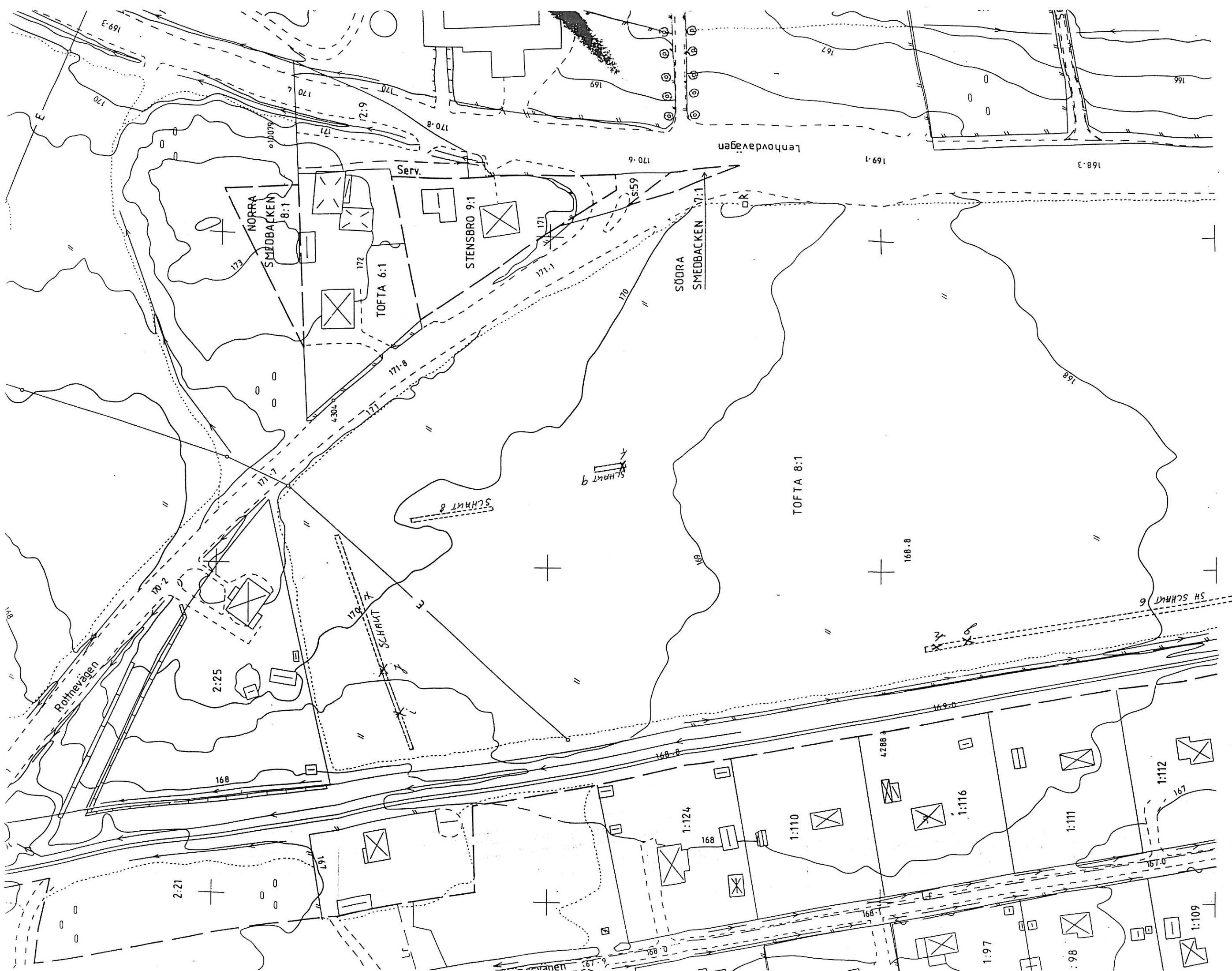
Uppdragsgivare: Samhällsbyggnadskontoret, Växjö Kommun
Länsstyrelsens dnr: 220-2570-93
Antal arbetsdagar,
inkl rapport: 16
Maskindagar: 2,5

Växjö kommuns tekniska kontor har hjälpt till med inmätning.

REFERENSER:

Riksantikvarieämbetets fornminnesregister för Gårdsby socken
Smålands museums topografiska arkiv
Lantmäteriets arkiv i Växjö

akt nr 2, Gårdsby socken, Ägoavmätning 1734
akt nr 59, Gårdsby socken, Laga skiftet i Tofta by 1862

	D	
D	D	
D	D	

79400

79300

79200